

Az Istent-keresők.*

Írta: **Ütő Lajos.**

Zsolt. 14.9. „Az Úr a menyből tekint az emberek fiaira, hogy lássa, vagyon-e istentkereső.“

Ismét egy dal a Dávid hárfájáról... Egy hang a szívérzelem húrjairól... Egy kiragadott szem a zsoltárok eszme-mozaikjából, egy folyton csengő dallam a dal világából...

Megnyílt a királyi palota ajtaja, onnan árad a dal, az ének, mely jóleső érzéssel simul egyszer lelkeinkhez, lágy muzsikája valóságos áhitatba ringat; majd megrezegteti a palota magas ablakait, mikor mély lelki fájdalomtól támad, belemarkol a szívekbe, rázza a lelkeket, tébolyítja a gondolatot, átokként zúdul reánk, menekülünk előle, hogy ne halljuk szavát, de az egyre cseng... mindig tisztábban, erősebben még most is... annyi ezer év után.

Honnan nyerte Dávid hárfája e csodás, varázst? A természet szabad kebelén, hol minden tiszta és őszinte, hol minden szent és nemes. Ott az erdők alján tanulta az erdő dalosától, mikor az ég mosolya harmatcseppen pihent; mikor ártatlansággal játszadozott a víg pásztorfiú. Illatár bomlott körülötte, szívét nyíló virág gyönyörködtette, ifjú szemében az élet tüze lángolt. Hárfájába lehelte a lelkét, reá csókolta minden érzelmét s a mikor dalolt, hangosabb lett az erdő, visszhangozott tovább az a madarak dalán.

S e dal, mikor Isten dicséretét zengte, oly erőt adott Isai fiának, hogy nyugodt lélekkel meggy Goliáttal szembe s lecsendesíti az őrjöngő Sault.

Trónusáról cseng most az ének. Fialat alakja rágörbül hárfájára, arca pirban ég, rajta a győzelem mámora; szemét lehunyja, mintha lelke mélyére tekintene alá, keresve ott az érzelmek leg-

* Elmondotta 1919. augusztus 26-án a főtanács alkalmával tartott istentiszteleten.

szebbikét s éneklí az Úr dicsőséget... majd körül táncolja a frígy-ládát örömében... „hiszen aki magát megalázza, felmagasztaltatik.“

∴ Megtalálta Istenét, akit keresett... Boldog volt a király, boldogabb a népe.

De mikor eltévedt nemzetére tekint, már nem a zsoldáros király fiatal alakjával állunk meg itt szemben, a sokat szenvedett prófétai lélek kitörését halljuk. Ujja reszket a hárfa húrjain, összeráncolt homlokán nehéz verejték gyöngyözik, szuró tekintetével a tévelygőket keresi s dala elől, mely ilyenkor születik, félve menekülnek. A hatalmas trón egyre hallatja szavát: „Nem látjátok... Isten az égből néz alá, keresi a földön az Istentkeresőket.“ Mintha így folytatná: „Istentkereső voltam egyszer én is. Éreztem közvetlen közelségét a természet szabad, nagy templomában s jól esett, mikor annyi megfett titok után hatalmára ismertem.

Mikor szeretetét olvastam le az ég boltozatáról, melyet csillagokkal szept; mikor erejét szemléltem a földön, mely nemcsak Tiberias erdejének lombját fakasztotta, de illatot ad Sárom rózsájának is; mikor gondviselésére biztam magam s hatalmas jobbán pihenhettem.

Istentkereső voltam egyszer én is s átkozom azt a pillanatot, mikor eltántorodtam tőle... de jöjjetek hozzá mindannyian... Ő az egeből néz alá, keresi a földön az istentkeresőket.“

Reszket a király az emlékek súlya alatt s megreszket kezében az az öreg hárfa.

Istentkereső volt egyszer ő is s az átok alól szabadult Izraellel élte alkonyán nyugodtan mondhatta el: *Az Úrnak lelke lakozott én bennem, az ő beszéde származott nyelvemen.*“

Dávidnak e zsoldára mint egy szállóige, most is felettünk jebeg. Régmúlt idők kezdetleges népei lelkük vágyaival talán ezt sejtették, az utókorok már parancs alakjában kapják a felhívást Istentkeresésre.

Istentkeresőkkel volt tele a föld, helytelen és helyes úton kereste a lélek teremtő Istenét.

A meginduló öntudat kezdetleges világából pattan ki a polytheismus tarka világa. A születő képzelet élénksége csodás színekkel ecseteli imádása tárgyát s helyezi oda, hol boldogságról alkotott képzete legtökéletesebb. A jól eső érzés, a félelem érzete eredője okát istenként tiszteli. Benépesíti a rengetegeket, a levegőt,

a vizeket, a hegyeknek ormát, majd emberi tulajdonságainak keres megfelelő tárgyat és mi az Istentkeresők helytelen útján tévelygőknek költészetén elgyönyörködünk s ha látjuk őket összekuszált hajjal barangolni, amint kétségbeesve kiáltozzák: „*ellopták az isteneimet*,” mosolyogva mutathatunk új tárgyakat, melyeket boldogan helyez el újra mint szentet egyszerű sátrába.

... Istentkereső előtt gyúl ki a csipkebokor, lába alatt rendül meg a Sinai hegy... dördül az ég s a villámok cikázása közben írja tiz parancsolatát Mózes. Az ég dörgése, a földindulás, az égi fény világánál gyúl ki a monotheismus fenséges eszménye. A csipkebokortól a tiz csapásig, a Vöröstengertől Kanaánig látjuk az Istentkereső útját faji büszkeséggel, nemes nemzeti szeretettel töltve meg azt a népet, melyet fogságából szabadított.

Szabadulási örömeben, folyton táplált hiúságában e nép külön való szerepet követel vallásában s Jahve nemzete istene előtt borul térdre Sur égető homokjában s Kanaán gazdag földjén egyaránt.

Az Istentkereső helyes útját eltéveszteti a faji szeretet, az érdekküzdelem.

Istent keres a próféta Horeb magaslatán, érzi jelenlétét a szellő érintésében, az Ő nevével gyújtja lángra az áldozati máglyát.

Isten ereje előtt borul térdre a haldokló gyermekének vizet nyújtó Hágár, s az Ő nevéet hívja segítségül Jefte gyönyörű leánya Zsidóország szépeivel az „áldozati hegyen” s Őt keresik ama helyen, hová összehordják Libanon hatalmas cedrusait, fölépíteni Salamon gazdag templomát s míg az építés tart, egyre hangzik a zsoldár: „Isten az égből nézi a földön az istentkeresőket.” S e templom, mely annyi büszkeséggel, vággyal, fénnel, gazdagsággal épült, ez vezeti félre később lakóit, mikor falai között árusokat tür meg, mikor versenyre kelnek benne az imádkozó felek.

Helytelen volt az az út is, melyen Benárez prófétája vezeti hallgatóit a Nirvána felé s Beit-Anina völgye se visszhangozza a legtisztább eszméket, de bármelyiket vesszük, szembetűnő mindeknél az indító, a mozgató rugó, mely mindig a lélek mélyéből indul ki, annak sejtésére keres, kutat, vágyat akarja kielégíteni, ha az ész és értelem nem is pihen meg egészen rajta. Az ezekben kialakult istentisztelet formája, a *lélek vallása volt* s jól esett az imádkozónak, ha a szentek szentélye felé fordult, ha az Olympos magaslatára nézett, akár a Napistent áldotta, akár a Nirvána felé

haladt; boldog volt, ha elmerenghetett eme kedvelt gondolatán: „örökké élni megújult testben, új honban, hol örökké nyitva áll az út a dal honába.“

A lélek vallása ez mind, melyet az idealizmus vezet. És az értelem? Igy állítva, külön választottnak látszik a vallás és tudomány, mikor az előbbi minden értékét elveszíti, ha az ész rideg, bíráló erejével boncolgatja, mikor realis gondolataival nyitogatja annak titkait. Pedig az ész vezető munkáján finomul a lélek is s igazi nyugalom csak ott lehet, hol e kettő kutató munkája összehatalálkozik. Ha külön végzi az értelem is munkáját, elveszíti a helyes utat s a lelki nyugalmat.

Hallja a világ csengeni a zsoltárt: „Isten az égből nézi a földön az istentkeresőket,“ kik a lélek nagyságával, az értelem erejével emelkednek hozzá. Kijelentéseivel vezeti az elméket, e kijelentés folytonos s így tisztul, folyton világosabb lényének napja. S még most is akadunk tévelygőkre, kik nem is annyira az istenség lénye felől vannak kételkedésben, hanem a hozzá vezető út megválasztásában s kijelölésében fáradoznak.

Számtalan út vezet Istenhez s mégis újakat nyitnak meg, teleszórva az üdvtan virágaival, a mysticum és babona letört ágai-val. Elveszti a lélek nyugalomát, az értelem is tétováz, mert nem mindig a legújabb eszme a legtisztább.

Az arany az aranyműves keze között alakul át használható tárggyá. A lélek vallása is az értelem alakító munkája után bír értékkel s ölti magára az állandóság jellegét.

Istentkeresők csapatja áll előttünk. Mindeniknek kezében a biblia, de míg az egyik rész faja s hazája iránti szeretetének szent lelkesedésével indul el azon az úton, hol ágyuk dörögnek, a másik ijedten huzódik félre: „ki fegyvert fog, fegyverrel vesz el.“

Helytelen úton botorkál az a bölcselmi irány, mely a személyes isten kérdését boncolgatja, de hiszen az egyéni gondolkodásba beleszólalni nem lehet. Mindenki külön kapja a felhívást istenkeresésre s halad azon az úton, melyet helyesnek talál.

Maga a kathedra azonban nem állhat olyan eszmék magyarázatának szolgálatában, melyeknek a theológiával való erőltetett összekapcsolásából a lélek kétejt támogat az istenség kérdése felől.

Ha mi keresztényeknek neveztetünk, ha egy keresztség vizével mosattunk meg, ha vallás-erköletesi életünkben a Jézus elfogadott

eszméi és tanításai vezetnek, akkor ismerjük el minden más iránynyal szemben, hogy a legegyszerűbb, a legegyszerűbb, a legtisztább s a legrövidebb út Istenkeresésre az, mely *Názárettől Bethlehemig vezet.*

Ez az út az, mely a monotheizmus kebelében egyesíti az idealizmust a realizmussal; a lélek vágyát az értelemmel; isten akaratát az erkölcsi világrenddel, mely nem ismer nemzeti istent, bosszúálló, szigorú Jahvet, de szerető édes Atyát, a kegyelmes, az irgalmas Istent.

A bűbajos Názáret indítja útjára a szegény ács-fiút, kinek nyughatatlan lelkében egyre csendül Dávid zsoltára: „Isten az egekből nézi az istentkeresőket.”

Életének kora Zsidóország elnyomatásának idejére esik. Mint gyermek hallhatta Judea elveszését s vele együtt a faji büszkeség kiölését. Jeruzsálem trónján idegen helytartó ül, le van csendesedve egész Izrael, mintha hangosan beszélni se merve.

Hasztalan lenne most próféta hanggal kiáltozni a hanyatló vallás, süllyedő erkölcs felé, hiszen szembe kacagná Jeruzsálem utcáján az az idegen katona. És vajjon kinek a nevére hivatkoznak, mikor nemzeti Istenük cserbenhagyta s engedte elvérezni az országot. Új imádat tárgyá, új igazságra kell vezetni a népet, az egész emberiséget.

Ah, milyen lehetett az a lélek, az a gondolat, mely azt megteremtette.

Milyen nyughatatlan, izgatott, lázas lehetett a vajadás kora ott a pusztai magányban, harcolva annyi kétellyel, kísértéssel szemben. De Ő az égre nézett, látta, hogy reá néz, ki istentkeresőt keres, látta, hogy az ég reámosolyog, talán biztató szót is vélt hallani ott a Jordán partján, talán isteni kijelentést kapott s a mikor ismét az emberek előtt áll, már egészen nyugodt, már mosolyog az ajka, arról beszél, kit a pusztában feltalált. Lelke idealizmusát kapcsolta össze egészséges gondolatainak valóságával s ha tévedt valamiben vagy túlzásba ment, az összekapcsolás e munkájában keressük és találjuk meg tévedését, amikor erkölcs és Isten tanán inkább az idealizmus, orvosi ténykedésénél a realizmus bomborodik ki inkább. Isten tana szép, világot megnyerő, lelket nyugtató; erkölcstana még szebb talán, de kikapcsolta abból teljesen az emberi indulatok és szenvedélyek hatalmát, melyek ellen pedig

hasztalan küzdünk. Ha ezekre is tekint s legyőzésükkel többet foglalkozik, ha e helyen jutott volna inkább érvényre realis gondolata, erkölcstana nem lett volna annyira utopisztikus. Három irányban vezette gondolatait, az istentan, az orvostudomány s az erkölcstan magyarázata felé. E három közül legtökéletesebb istentana, melyet kétezer év után is annyi nyugalommal követünk. Az orvosi tudományokban való nagy jártasságáról azok a betegek beszélnek, kikkel Názárettől—Bethlehemig találkozunk, erkölcstanában azonban annyira elragadja idealismusa, hogy tételci szerint élni nem lehet, bár igaz keresztények csak akkor lehetnének.

Ő erkölcstana szerint élt teljesen, de míg Ő csak eggyel, saját lelkével, akaraterével bizonyított, megfeledezett a *tömeg* lelkéről. Igaz, Ő soha a tömegnek nem beszélt. Körülötte annyian nem állottak, hogy azokat egyesítve beszélt volna hozzájuk, Ő a tömegben is az egyes lelkekhez szólott mindig, azért talált mindenki vigasztalást nála. Ő elhagyja a tömeget s betér Zacheus házába, Ő a tömegben is meglátja a beteget, kit a tetőről bocsátanak hozzá. Az egyes lélek kinosan vergődik lábainál, drága kenettel keni, aláomló hajának gazdag fürteivel törli, a tömeghangukat hullámszerűen szerint „*hossánát*“, majd „*feszítsd meg*“-et kiált. A tömegnek nem volt s nem lesz Krisztusa, az egyes lélek vágyakozik utána. A tömeg vadul kacag, tört dőf oldalába, de megrettenve huzódik félre az egyes, a megrepedt templomkárpit mögé: „bizony Istennek fia volt ez.”

A jelen világháborújában az egymásra rohanó tömegek lelki világában nem találjuk meg a Krisztust, de az egyes harcok katona göröcsösen szorítja imakönyvét vagy egyszerűen faragott fakeresztjét. Ez egyes lelkekből választja ki követőit.

Ő a világság. Szabad azonban fénybontó prizmat használni, ha egyes tétéleit vesszük boncolgatás alá, ha nem a jelenre, de a jövőre nézünk s erkölcstana valósulására gondolunk. Az „egy akol, egy pásztor; szeresd ellenséged; ki kövel dob, dobd vissza kenyérrrel; ki fegyvert fog, fegyverrel vesz el,“ eszméjének szépségébe belevesz a lelkünk, üdül gondolatunk, azonban mind csak a világ fölött lebegő erkölcsi jelmondatok ezek, de nem hozzánk leereszkedő, cselekedeteinket megszabó irányelvek. Bármelyik valósulását meg kellene előznie a tökéletesség állapotának, mit e földön el nem érhetünk soha.

Oly csodás eszmék szerint rendezte be életét s dobtá azt el

magától, hogy utánozni nem lehet. A követés s az utánzás lehetetlensége Őt csodákkal vette körül s elhomályosította nemcsak az Ő élettörténetét, de el az Istent is, akit fölhalált. Az utánzás lehetetlensége megpihent azon a gondolaton, hogy Őt isteni erő vezette, -- mely neki mérték fölött adatott -- hogy Ő az éggel hallhatón társalgott, angyalok hoztak égi üzenetet s fehér galamb szálldosott fölötte, ezzel emelték a Jézust, de emberiesítették az Istent. Ez már nem az az Atya, kiről Jézus tanított s kinek akarata előtt annyira meghajolt: „ne úgy legyen Uram ahogy én akarom, hanem ahogy te.“

De az utánzás lehetetlensége mellett is hirdetjük, hogy Ő az emberiség örök eszményképe. *Fejlődő gondolatunk, az eszmék gazdagsága újabb színekkel és tartalommal élénkíti a tökéletesség ama országát, mely felé törekszünk.*

Törekvésünket egy eszménykép sarkalja és vezeti. *Ez az eszménykép a Jézus, ki most még nagyobb, mint valaha volt, mert a fejlődő értelem kibővült eszmevilágának is Ő az ideálja.*

S ha talán mindenben nem tudunk utána menni, forduljunk ahhoz, ki Őt teljesen megértve magyarázta nekünk. Ki ismerte az emberi erő teljesítő képességét a vallás-erkölcsi étellel szemben: „tudom mi jó, de nem tehetem; a lélek kész, de a test erőtelen.“

Jézus ideális gondolatvilága, alig észrevehető átalakítással megy át a gyakorlati élet realizmusába Pál apostol fellépésével. Jézus felállította eszméit, Pál magyarázta, Jézus mindig a jövőbe nézett, Pál a jelenbe, e kettőnek összehozása és bírálgatása volt a ker. egyház vitája s kialakítója annyi felekezetnek, holott az csak két irányban alakulhatott volna ki, *megmaradni az idealizmus magaslátán Jézussal vagy leszállani a gyakorlati életbe Pál apostollal.*

E kettőnek összekapcsolódó munkája s előírt akarata keresztényi életünk irányítója.

... És még egyszer megszólalt a zsoltár a keresztény világ fölött: „Isten az égből néz alá, keresi a földön az istentkeresőket.“ Láta, mikor hittételeket szegeznek ki egy templom ajtajára; amint megégetik őket; látja egyiket átszellemült arccal állani az országgyűlésen, amint égre emelt kézzel beszél: „a hit isten ajándéka, nincs több isten, hanem csak egy.“ Áldott legyen az istentkeresők emléke, kik a helyes utat megtalálva, minket is hozzá vezetnek.

Istentkeresőkkel van tele most is a föld.

A tömegben mozdulnak már az egyes lelkek.

Ott a lőárkok hosszú vonalán, pergő tűz körében, rohamozás előtt, a halállal szemben . . . *ott vannak most az istentkeresők.*

Ágyútüzek világánál, melyek füstjétől homályosul az ég, reng a föld, reszket a levegő . . . *ott vannak az istentkeresők.*

Füstölgő falvak, lerombolt városok üszkös falai közt, a családi tűzhelyét vesztett bujdosó . . . *az istentkereső.*

Fönn a szabad légben, a zugó gépeken; tengerek hullámi közt, bujkáló hajókban . . . *ott vannak az istentkeresők.*

Istentkeresőkkel van most tele a föld.

Egyszerű falvak szegényes kunyhóiban, a gyermekéért csendesen imádkozó szülő: *az istentkereső.*

Magas paloták, kivilágított ablakain át, tördelő kezek Istent keresnek. Most nézz le Uram magas egeidből s tekintsd meg ez istenkeresőket.

Istentkeresők vagyunk mi is: *a papság* s jól esik, ha gyülekezeteinket elvezethetjük hozzá, a legeggyenesebb, a legrövidebb úton, mely Déva börtönétől a Golgotháig vezet, honnan mindig vigasz s édes remény fakad, úgy legyen! Ámen!

IRODALOM.

Ravasz László: Látások könyve. Beszéddek, elmélkedések. Az Út kiadása. Kolozsvár. 1917. 352. l. Ára 12 K.

A prof. egyházi beszéd irodalma újabban nagy termékenységet mutat. Különösen a ref. írók szinte versenyre kelnek e tekintetben. A háború nem állította meg eddig ezt az irányzatot, sőt gazdagította a különböző háborús irányú beszédekkel. Természetes, hogy az egymás után kötetszámra szaporodó beszédek nem mind egyenlő értékűek. Sőt általában úgy látszik, mintha bizonyos bágyadság és kimerültség jellemezné irodalmunknak ezt az irányát. A régi, megszokott és sokszor feldolgozott témák többé kevésbé változtatott hangon, színben és alakban kerülnek a nyilvánosság elé. Kevés kivétellel mind kizárólag a biblia légkörében mozognak s azon kívül a fejlődő élet igényeivel nem törődnek. A kevés kivételek pedig éppen az ellenkező tulásba mennek át. Az újabban fölvetődő sociális áramlatok ragadják magukkal s a demagógia kedvéért kockára teszik a biblikus kereszténységet.

A Ravasz László beszédei egyik irányzathoz sem tartoznak. Ezekben a legszerencsésebben egyesül az ó az újjal. Ő nem a dogmák pergamenjével letakart székesegyházak misztikus homályában beszélő prédikátor, ki nem törődik az élet és természet üde szabad levegőjével; nem is a radikális utcai szónok, ki a hangzatos jelszavaktól elvakítva megfeledkezik a vallás és egyház történelmi alapjairól. Ő az a nyugodt, méltóságteljes pap, aki az evangélium ó-borát új tömlőkben tudja a világ elébe tárni. Az a munkás, aki a régi gyepűt nem bántja, de a rajta támadt hézagokat gondos kezekkel kipótolja. Az az építő, aki nagy kegyelettel áll meg az ősök által emelt templomok mellett, de a rajtok támadt repedéseket és a vihar által megrongált falaikat helyreállítja.

Nem a véletlen, hanem az öntudatosan rendező kéz munkája, hogy a kötet élén éppen „Kálvin és a kálvinizmus” című nagyobb-szabású tanulmány áll. Ezzel az író mintegy kitarja a saját hit- és lelkivilágát az olvasó előtt. Előre bocsátja hitvallását s ezzel ő maga adja meg a szempontot, amelyből elmélkedéseit és beszédeit nézni kell. A kálvinizmus ősi talaján áll. Abból feladni vagy elidegenítenni egy talpalatnyit sem enged. Ellenben *azt művelni, virágzóbbá és termékenyebbé tenni*: ez minden igyekezete s egész lelkével ennek a munkása. Kálvinnak szinte rajongó tisztelője, kit